

Psikozda kadını

Pınar Arslantürk

Bugüne kadar olan iki oturumda nevrozlarda ve daha açık belirtmek gerekirse histeri alanında kadınların diğer kadınlara, onların bedenine, güzelliğe olan ilgi ve meraklarının ruhsal anlamı üzerinde durduk. Kadınların bu ilgilerinin kasabın güzel karısı rüyasıyla özdeşleşim yoluyla imgesel küredeki, Dora vakası ile de öznel bir soru, *kadın ne bilir* sorusuyla da simgesel küredeki anlamının/işlevinin ifadesine değindik. Diğer kadınlar üzerinden devam eden arayış lacancı psikanalitik kurama göre, erkeksinin ve erkeksi zevkin aksine, kadını zevki tanımlayan gösterenin olmayışının bir sonucuydu. Bugün ise amacım kadın ve kadınısının psikozlarda yarattığı temel sorular üzerine düşünmek olacak.

Lacan, psikozlara dair kuramını kendi klinik çalışmalarına olduğu kadar Freud'un Schreber okumasına da dayandırır. Freud, Schreber üzerine olan çalışmasında Schreber'in psikozunun kökenini bastırılmış bir eşcinsellik olarak tanımlar ve bunu da Schreber'in güncesinde bulabileceğiniz *"onu sevmiyorum çünkü o beni tehdit ediyor"* şeklinde olan düşüncelerinin dönüşümünde ve ikinci yatışının altında yatan hezeyanda *"bir kadın olarak cinsel ilişkiye boyun eğmek ne güzel olurdu"* düşüncesinde bulur. Lacan, bu okumayı Freud'un psikozları da ödipal bir çerçevede okuma çabası olarak görür ve hem fikir değildir. Ödipal bir çerçeve ile kasıt dilin ve söz alanının yasalarının içerisinde olmaktır ve Lacan'ın üçüncü semineri süresince ortaya koyduğu, psikozda bu çerçevenin nasıl dışında kaldığıdır. Bu görüşlerinin bir sonucu olarak Schreber vakasını ve ortada olan bu belirtileri farklı bir şekilde okur. Freud'un bastırılmış eşcinsellik kuramına karşı Lacan iki kavram ortaya koyar: Kadına itiş ve Baba'nın-Adı'nın men edilmesi. Kadına itiş, Baba'nın-Adı ve phallus gösterenlerinin simgesel ve imgesel alanları düğümlemeyişinin mantıki bir sonucudur.

Psikozun ruhsal kökenine dair psikanaliz alanında bir çok açıklama bulunmakla beraber Lacan'ın neredeyse tüm kuramı boyunca hiç değişmeyen yaklaşımını Marie-Hélène Brousse şu şekilde özetlemiştir :

"Bu metinde baba ve babanın işlevinin tüm olası arızaları hakkında muhteşem kesitler mevcut. Lacan'da yapı seçiminin babalık figürünün koşullarına göre belirlenmesinin dikkate alınması mevcuttur, bu tartışılmaz. Metnin sonunda şöyle der " Baba'nın-Adı'nın gösteren konumundan dışlanması". Bir babanın

açabilir ve bununla ilk itişle şekillenen kadına-itiş'ini gösterebilirdim: Bir-baba'nın hiç mantığı yokmuşçasına istilasının (irruption) Ötekinin alanında kendisini en yabancı gibi düşünmesini ve bir zorlama olarak hissedilen etkisini iyice açıklamıştım. ².

Nevrozlarda annenin arzusunun ve çocuğun annenin arzu nesnesi olmasının yerine çocuğun arzulayan özne olarak doğmasını sağlayan, çocuğu yasaya, simgeselin alanına alan ve anneden ayrışmayı sağlayan Baba'nın-Adı alır. Bu değişim (annenin arzu nesnesi olmaktan arzulayan özne olarak doğmaya geçiş) baba metaforu ile Lacan'ın anlattığıdır. Nevrozu bu bağlamda ödip, üçgenleşen ilişki ve kastrasyon damgalar. Oysa ki psikozda baba metaforu işlemez ve bu değişim olmaz, özne doğmadığı gibi birey Öteki'nin nesnesi konumunda kalır. Phallüs'ün anlamının ve Baba'nın-Adı'nın men edilmesinin cinsiyetlenme ve öznenin zevki üzerinde sonuçları vardır. Nevrozda arzuyu çerçeveleyen baba metaforuyken, bunun yerini hezeyanlar ve hezeyan metaforları alır. Ötekinin arzusu yorumlanamaz duruma gelir ve yasa tanımayan Öteki kendisinden zevklendiği bir konumda kalır. Bu noktada da klinikte biz perseküsyon hezeyanlarına tanıklık ederiz. Kişi kendisini sınır tanımayan bir Ötekinin zulmünün/keyfi arzularının nesnesi olarak tanımlıyordur.

Kadın'a-itiş ise Baba'nın-Adı veya phallüs göstereni ile bir karşılaşma sonucunda doğar. Schreber vakasına baktığımızda hezeyanları daha ortaya çıkmadan dahi önce Kadına-itiş'ini görebiliriz: yatışı gerçekleşmeden önce, babasal bir konuma Dresde Adalet Sarayı'nın başkanlığına çağrılmışken " *bir kadın olarak cinsel ilişkiye boyun eğmek güzel olurdu*" düşüncesi aklına gelmiştir. Bu durumda psikozlarda Baba'nın-Adı ve phallüs gösterenlerine Kadın'ın bir alternatif olduğunu belirtebiliriz. Schreber'de bu çok açıktır:

"Ne yazık ki cinsel organların hadım edilmesinin ne olduğunu öğrenmiştim. Ben isteyeyim ya da istemeyeyim hadım edilme evrenin düzeninde mutlak bir zorunluk ve mantıklı bir uzlaşma arayışındayken bana geriye kalan ise Kadın'a dönüşmektir.³"

Konuyu başka bir yerden ele almamız gerekirse; Baba'nın-Adı ve

2 J. Lacan, « L'étourdit », *Scilicet* n° 4, 1973, p. 5 à 52.

3 Schreber, D.P., Akıl hastalığının hatıratı, XIII.bölüm.

phallüs gösterenlerinin men edilmesi erkeksinin men edilmesi demektir. Bundan ötürü kadınsı ve erkeksi kitabının ikinci bölümü olan klinik yapılar bölümünde Paul Laurent Assoun, nevrozu kadınsının bastırılması, sapkınlığı inkar testinde kadınsı ve erkeksi, psikoza ise erkeksinin men edilmesi olarak tanımlar. Bu durumda, erkeksi ve erkeğin zevkini anlamlandırmaya yarayan gösterenler men edildiğinde geriye aslında bir delik olan kadınsı kalır. Kadına-itiş de işte burada gerçekleşmektedir.

Marie Helene Brousse'a " Kadın'a-itiş göstereni bir gerçekleştirme çabası mıdır?" diye sorulur. M-H.Brousse ise bize bir sonraki ele alacağımız vakayı aydınlatacak bir bilgi verir:

Schreber için, çok açıktır ki kadına itilen konumunda olan kendisidir. Ama kadına-itiş terimini kendisi kadınsılaşıarak gerçekleştiren değil de başkasına taşıyan birinde de bulamaz mıyız? Açmak gerekirse; bu göstereni taşıyan/gerçekleştiren kendisi değil de bir başkası olabilir. Bu durumda hala kendisini adayacak olan o kişi midir? Buna bir cevabım yok. Fakat açık olan şu ki: Schreber'de kendisidir taşıyan. Fakat kız arkadaşını öldürüp yiyen japonu⁴ düşündüğümüzde onun partnerini Kadın'ı gerçekleştiren konuma koyduğunu görüyoruz. Kendisi bir kadın bedeninin ne olduğunu görmek istemiş olduğunu dile getirmişti⁵.

Son bir noktayı ele alarak bu kısa sunumu tamamlamak istiyorum. Kadına itiş ne işe yaramaktadır? Ruhsal aygıtta işlevi nedir? Kadına-itiş Lacan'a göre imgesel düzlemin dağıldığı noktada, simgeseli gerçekleştirerek bir "restorasyon" denemesidir⁶. Fakat phallüs gösterenin nevrozdaki işlevinin aksine Kadının ve kadına itişin ruhsal alandaki işlevi tartışmalıdır. Daha fazla hezeyana, bir imgeye fikslenmeye iter. Hezeyan bir iyileşme denemesi olsa ve klinik anlamda psikoza görülebilen negatif belirtilere kıyasla daha iyi bir terapi/tedavi prognosizi olsa dahi Schreber'de de gördüğümüz gibi uzun süreler yoğun depresif duygular ve kaygı bu oluşum sürecine eşlik edecektir.

4 Yazar burada 1981 senesinde bulunup, tutuklanan Issei Sagawa'dan bahsetmektedir.

5 Brousse, M.H., Le pousse à-la-femme, un universel dans la psychose ?, In Quarto N°77 « Les effets de la sexuotion dans le monde » juillet 2002.

6 "Simgeselin belirleyiciliği imgesel yapının gelip restore olduğu bir durumda ortaya çıktığına inanıyoruz." Lacan, « D'une question préliminaire à tout traitement possible de la psychose », Écrits, Paris, Seuil, 1966, s.568